

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Питання морального виховання ще ніколи не поставало у нашому суспільстві так гостро, як нині. Останнім часом досить часто в учнівському середовищі доводиться спостерігати прояви черствості, байдужості, невміння відчувати чуже горе, біль, виявляти діяльну турботу про інших людей, низький рівень культури спілкування. Усе це – надзвичайно сприятливий ґрунт для формування егоїзму, індивідуалізму, безпринципності, безвідповідальності та інших негативних якостей. Не випадково така ситуація свого часу хвилювала Ч. Айтматова: «...Діти сьогодення привертають увагу своєю жорстокістю, безсердечністю, пихою... Масова середня освіта не вирішує проблеми» [3].

Моральні засади особистості формуються у ранньому дитинстві. Перші елементарні уявлення про те, що добре, а що погано, діти отримують ще до школи, вдома, в сім'ї і в дитячому садку.

Молодший шкільний вік психологи називають найсприятливішим для засвоєння моральних норм і правил поведінки. Саме на цьому етапі в особистості закладаються підвалини моральності. Передумови морального розвитку більше не повторяться, і те, що буде упущене тут, надолжити в наступних вікових періодах і мікроперіодах (від класу до класу) виявиться важким чи зовсім неможливим.

Процес морального формування особистості поєднує в собі розвиток моральної свідомості, моральних почуттів і моральної поведінки.

Розвиток моральної свідомості розпочинається з накопичення знань моральних норм, усвідомлення їхнього значення для особистості. У процесі навчання молодші школярі опановують певну кількість теоретичних знань, які дають їм змогу зробити деякі узагальнення, засвоїти наукові визначення, проте переважають уявлення, почерпнуті дітьми із життя, з художньої літератури. Із класу в клас зростають обсяг моральних знань, їх усвідомленість та міцність. В уяві дітей формується цілісний образ морально вихованої людини. Знаходить відображення не тільки зовнішня форма поведінки, але й формується відповідний внутрішній механізм (уважність, чуйність, емпатія). Визначальна роль у цьому процесі відводиться педагогу, його готовності і вмінню допомогти дитині оволодіти знаннями в моральній сфері життя особистості й суспільства. Учні початкових класів не одразу сприймають моральний аспект предметної діяльності людей. Їм легше засвоювати зв'язки між предметами, ніж стосунки між людьми. Тому варто саме на цьому

акцентувати увагу молодших школярів [4].

Перекладати функції моральної освіти тільки на предмети гуманітарного циклу («читання», «українська мова», «Я і Україна») помилково, оскільки виховні завдання цих уроків мають супровідний характер. Будь-яка шкільна дисципліна має на меті озброєння учнів основами наукових знань і орієнтування на свої дидактичні завдання і методи викладання. Головне завдання вчителя – створювати на уроках ситуації, в яких діти відчують потребу в тих або інших знаннях. Важливо, щоб школярі усвідомлювали, для чого це потрібно, яке це має значення для їхньої вихованості, правильної поведінки, спілкування з іншими людьми та природним середовищем. Однак доводиться констатувати епізодичність, мозаїчність і певну поверховість моральних знань учнів початкової школи.

Одних лише знань недостатньо для того, щоб вони керували поведінкою людини. Знання повинні проходити через емоційну сферу, тобто переживатися. В. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що дитинство повинне стати школою виховання емоційної культури учнів, емоційної тонкості, чуйності, культури стосунків між людьми. М. Добролюбов зазначав: «Переконання і знання тільки тоді можна вважати істинними, якщо вони проникли всередину людини, злилися з її почуттями» [1].

«Під моральними почуттями треба розуміти таке емоційне ставлення до поведінки інших людей і до своєї власної, яке відображає суспільну мораль, моральні традиції, реальне ставлення людей одне до одного» [2]. Моральна поведінка молодшого школяра формується поступово, з набуттям досвіду. І сформуванню поведінку особистості – насамперед означає виховати її волю. Воля – це активність особистості, спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей і на подолання труднощів, які при цьому виникають. Тільки систематична, копітка, послідовна, продумана робота з дітьми викличе позитивні зрушення у їхньому моральному становленні.

Список використаних джерел:

1. Добролюбов Н. А. Избранные философские сочинения. – М., 1946. – С. 250.
2. Ковалев А. Г. Психология личности. – М. : Педагогика, 1970. – С. 157.
3. Литературная газета. – 1986. – 13 авг.
4. Басюк Н. Орієнтири вчителя у моральному вихованні молодших школярів // Рідна школа – № 3. – 2007. – С. 21–22.